

Vaidva jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2016-2025

Keskkonnaamet 2015

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	4
1.1. Ala iseloomustus	4
1.2. Maakasutus	6
1.3. Huvigrupid	6
1.4. Kaitsekord	6
1.5. Uuritus.....	8
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	8
1.5.2. Riiklik seire.....	9
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus.....	9
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	10
2.1. Kooslused – elupaigatüüp jõed ja ojad (3260).....	10
2.2. Elustik	15
2.2.1. Võldas (<i>Cottus gobio</i>).....	15
2.2.2. Lõhe (<i>Salmo salar</i>).....	16
2.2.3. Jõesilm (<i>Lampetra fluviatilis</i>)	17
2.2.4. Rohe-vesihobu (<i>Ophiogomphus cecilia</i>)	18
2.2.5. Paksukojaline jõekarp (<i>Unio crassus</i>)	19
2.2.6. Teised looduskaitsealiselt väärtuslikud liigid.....	20
3. HOIUALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS	22
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE.....	24
4.1. Tegevuste kirjeldus	24
4.1.1. Tulemuslikkuse seire	24
4.1.2. Vaidva jõe hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire.....	24
4.1.3. Elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuring	24
4.1.4. Koprapaisude ja muude looduslike voolutakistuste likvideerimine, kopra arvukuse reguleerimine	24
4.1.5. Tähise ümber paigaldamine	25
4.1.6. Tähiste hooldamine.....	25
4.1.7. Kaitsekorralduskava uuendamine	25
4.2. Eelarve	26
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	28
KASUTATUD ALLIKAD	30
LISAD.....	32
LISA 1. Väljavõte looduskaitseadusest	32
LISA 2. Väärtuste koondtabel.....	34
LISA 3. Fotod	35
LISA 4. Avalikustamise materjalid.....	37

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava kaitstavate loodusobjektide alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Vaidva jõe hoiuala kaitsekorralduskava eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast, selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi kaasamiskoosolek ning avalikustamiskoosolek, millele eelnes kava eelnõu avaldamine Keskkonnaameti veebilehel (lisa 4).

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Tiina Troškin. Kava koostas OÜ Ökotasakaal ekspert Margo Hurt (tel: 53736731, e-post: hurdamargo@gmail.com).

KAITSEKORRALDUSKAVA ON VALMINUD „RIIKLIKU STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMISE STRATEEGIA 2007-2013“ JA SELLEST TULENEVA „ELUKESKKONNA ARENDAMISE RAKENDUSKAVA“ PRIORITEETSE SUUNA „SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE“ MEETME „KAITSEKORRALDUSKAVADE JA LIIKIDE TEGEVUSKAVADE KOOSTAMINE LOODUSE MITMEKESISUSE SÄILITAMISEKS“ PROGRAMMI ALUSEL EUROOPA REGIONAALARENGU FONDI VAHENDITEST.

1. SISSEJUHATUS

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Euroopa haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitseks on loodud üle-euroopaline kaitstavate alade võrgustik – Natura 2000. Väljaspool kaitsealasid (rahvuspark, looduskaitseala, maastikukaitseala) paiknevate Natura 2000 võrgustiku alade kaitseks on looduskaitsealade alusel moodustatud hoiualad.

Vaidva jõe hoiuala (Keskkonnaregistri kood KLO2000083) on moodustatud Euroopa Komisjonile esitatud Natura 2000 võrgustiku nimekirja kuuluva Mõisamõtsa loodusala (Keskkonnaregistri kood RAH0000535) kaitseks. Vaidva jõe hoiuala katab Mõisamõtsa loodusala selle osa, mis jääb Mõisamõtsa looduskaitsealast välja. Kirdest piirneb Vaidva jõe hoiuala Koiva-Mustjõe maastikukaitsealaga, mis hõlmab Vaidva jõe alamjooksu kuni suudmeni. Vaidva jõe hoiuala koosneb kahest Vaidava ehk Vaidva jõe (Keskkonnaregistri kood VEE1158000) lõigust – Vastse-Roosa paisust kuni Mõisamõtsa looduskaitseala piirini ning Mõisamõtsa looduskaitseala piirist kuni Koiva-Mustjõe maastikukaitseala piirini (joonis 1). Edaspidi on kasutatud jõe nimena Vaidva nagu on hoiuala ja loodusala nimes, kuigi õigem on Vaidava. Vaidva jõe hoiuala pindala 6,56 ha ning hoiuala piiresse jäävate jõelõikude kogupikkus on 5,43 km. Hoiuala paikneb Võrumaal Mõniste vallas Hüti, Tundu ja Vastse-Roosa külades.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 08.09.2005 määrusele nr 235 “Hoiualade kaitse alla võtmine Võru maakonnas” on Vaidva jõe hoiuala kaitse-eesmärgiks EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitse ning II lisas nimetatud liikide – hariliku võldase (*Cottus gobio*), lõhe (*Salmo salar*), jõesilmu (*Lampetra fluviatilis*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*) ja paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) elupaikade kaitse. Need on kaitse-eesmärkideks ka Mõisamõtsa loodusala.

Mustjõkke suubuv Vaidva jõgi saab alguse Murati järvest Võrumaal Läti piiri ääres ning suundub Läti poolele. Jõe ülem- ja keskjooks paiknevad Lätis. Alamjooksul 14 km ulatuses voolab jõgi taas Eestis. Keskkonnaregistri andmetel on Vaidva jõe pikkus koos lisaharudega 19,3 km ja valgala pindala 203,5 km². Tähtsaimaks lisajõeks Eesti piires on Peeli jõgi. Eesti territooriumil voolab Vaidva jõgi reljeefses ja mosaiikses maastikus, kus põllustatud alad vahelduvad metsatukkadega (Järvekül, 2001). Vaidva on Mustjõe suurim ning veerohkeim lisajõgi, mis suubub Mustjõkke 28 km kaugusel selle suudmest. Madalvee ajal annab Vaidva poole või isegi enam Mustjõe kogu vooluhulgast allpool Vaidva jõe suuet. Kahe jõe ühinemiskohas on Vaidva jõgi selgelt kiirevoolulisem, heledamaveelisem veega ning suvisel ajal ka madalama vee temperatuuriga (Järvekül ja Luig, 2009).

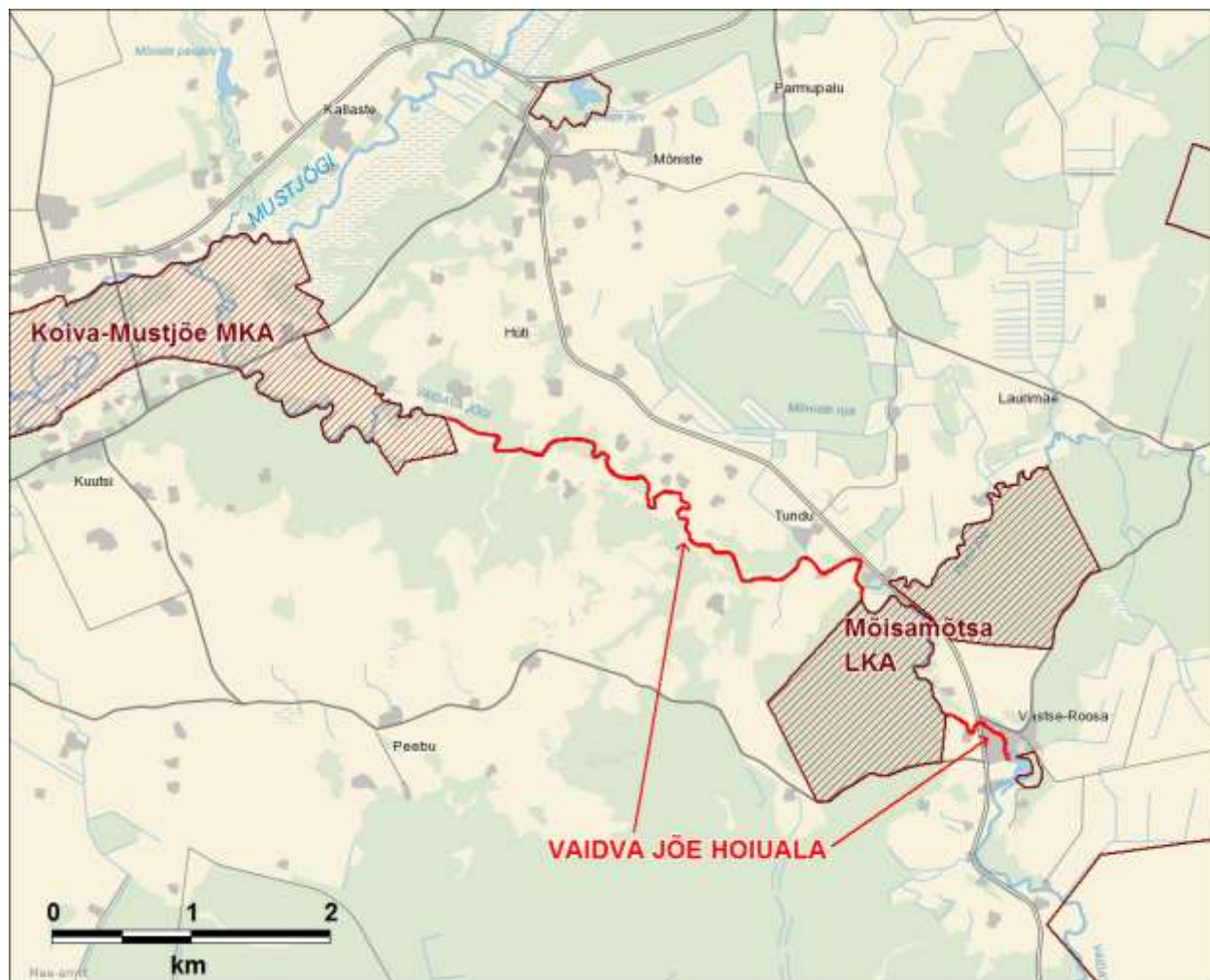
Vaidva jõe hoiualal on jõe kui elupaiga seisund hinnatud heaks. Jõgi on peaaegu kogu ulatuses looduslikus sängis, jõe äravool ja selle dünaamika on lähedased looduslikele tingimustele. Vastse-Roosa paisu tõttu on mõnevõrra kõrgem jõe suvine vee temperatuur, kuid kuna muutus

on väike, siis ei mõjuta see tõenäoliselt väga oluliselt kaitsealuste liikide ja tüübiomaste koosluste elutingimusi (Järvekülg ja Luig, 2009).

Valgalapõhiselt asub Vaidva jõgi Koiva vesikonnas ja Mustjõe alamvesikonnas ning on jagatud kaheks pinnaveekogumiks – „Vaidva Vastse-Roosa paisuni“ (veekogumi kood keskkonnaregistris 1158000_1) ja „Vaidva Vastse-Roosa paisust suudmeni“ (1158000_2) (Koiva vesikonna ..., 2010). Mõlemad pinnaveekogumid kuuluvad veepoliitika raamdirektiivi järgi tüüpi 2B – heledaveelised ja vähese orgaanilise aine sisaldusega jõed valgala pindalaga 100-1000 km². Vaidva hoiuala jõelõigud on osa veekogumist 1158000_2.

Vaidva jõgi hoiuala piires ei ole tähtsaks loodusturismi objektiks, kuid omal käel matkajatele pakub kindlasti väärtuslikke vaateelamusi.

Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS, 2013) andmetel on Vaidva jõe hoiuala jõelõikude kallastel inventeeritud väärtuslikud niiduelupaigad, mis kuuluvad Natura elupaigatüüpi lamminiidud (6450) ja liigirikkad niidud lubjavesel mullal (6270*).

Joonis 1. Vaidva jõe hoiuala paiknemine (aluskaart: Eesti Baaskaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2012).

1.2. MAAKASUTUS

Vaidva jõe hoiuala hõlmab vaid vastavaid jõealasi (mitte kaldaalasi), st kogu hoiuala pind on veealune maa. Hoiuala ümbritsevad metsa- ja rohumaad (niidud). Vastse-Roosas on jõe kallastel ka elamumaad.

EELIS-e (2013) andmetel on Vaidva jõe hoiuala pindala 6,56 ha, millest eraomandis 5,18 ha (79%), riigi omandis 0,8 ha (12%) ja jätkuvalt riigi omandis ehk reformimata maal 0,59 ha (9%).

1.3. HUVIGRUPID

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **RMK** – praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel.
- **Keskkonnainspeksioon** – keskkonnajärelevalve planeerija ja teostaja.
- **Mõniste Vallavalitsus** – huvitatud jõe ja loodusväärtuste heast seisundist, et säiliks väärtuslik elukeskkond.
- **Loodushuvilised, puhkajad** – huvitatud veekogude kallastel liikumisest, puhkekohtade olemasolust.
- **Hoiualaga piirnevate maade omanikud** – huvitatud jõe heast seisundist ja kaldaalade korrastamisest; Vastse-Roosa paisu valdaja on huvitatud paisu säilimisest ja hüdroenergia tootmisest.
- **Loodusteadlased** – huvitatud uuringute teostamisest ja muutuste jälgimisest (olemas seirejaamad).

1.4. KAITSEKORD

Hoiuala kaitsekord tuleneb Eesti Vabariigis kehtivast seadusandlusest, eeskätt looduskaitseseadusest. Erinevalt kaitsealadest ei ole hoiuala kaitsekord täpsustatud kaitse-eeskirjaga. Vaidva jõe hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 08.09.2005 määrusega nr 235 “Hoiualade kaitse alla võtmine Võru maakonnas”. Looduskaitseseaduse § 4 lg 3 järgi on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

Looduskaitseaduse § 14 lg 1 näeb ette kaitstavate loodusobjektide (sh hoiualade) kohta kehtivad üldised arendustegevuse kitsendused (lisa 1). Konkreetselt hoiualal kehtivad piirangud toob välja sama seaduse 5. peatükk „Hoiualad“ (§ 32 ja 33). Ka siin on sätete eesmärgiks peamiselt arendustegevuse võimaliku negatiivse mõju ärahoidmine. Peamised piirangud on seotud maakorraldustoimingute, planeeringute, ehitustegevuse, metsamajanduse jm majandustegevusega. Looduses liikujale hoiuala staatus täiendavaid piiranguid ei sea.

Vaidva jõe hoiuala territooriumiks on veela, mitte kaldad. Veekogude kallastel kehtivad looduskaitseaduse 6. peatüki „Rand ja kallas“ (§ 34-42) piirangud. Ranna või kalda kaitse eesmärk on rannal või kaldal asuvate looduskoosluste säilitamine, inimtegevusest lähtuva kahjuliku mõju piiramine, ranna või kalda eripära arvestava asustuse suunamine ning seal vaba liikumise ja juurdepääsu tagamine.

Vaidva jõe kalda piiranguvööndi laius on 100 m. Ranna ja kalda piiranguvööndis asuvate metsade kaitse eesmärk on vee ja pinnase kaitsmine ja puhketingimuste säilitamine. Kalda piiranguvööndis ei tohi lageraielangi pindala olla suurem kui kaks hektarit, välja arvatud maaparandussüsteemi eesvoolu veekaitsevööndis maaparandushoiutööde tegemisel.

Kalda piiranguvööndis on keelatud mitmed veekogu seisundit mõjutada võivad arendustegevused. Samuti on kalda piiranguvööndis keelatud mootorsõidukiga sõitmine väljaspool selleks määratud teid ja radu ning maastikusõidukiga sõitmine, välja arvatud erandjuhtudel nagu kalapüügiõigusega isikul kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekogusse viimiseks ning maatulundusmaal metsamajandus- ja põllumajandustöödeks.

Vaidva jõe kalda ehituskeeluvööndi laius on 50 m, kuid metsamaal ulatub ehituskeeluvöönd kalda piiranguvööndi piirini (100 m). Ehituskeeluvööndis on uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud, kuid siiski on nähtud ette ka mitmed erandid.

Looduskaitseaduse § 51 lõike 2 alusel on keskkonnaministri poolt kinnitatud lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu, milles loetletud veekogudel on keelatud uute paisude rajamine ja olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, ning veekogu loodusliku sängi ja hüdroloogilise režiimi muutmine. Nimistusse kuulub ka Vaidva jõgi Eesti piires.

Veeseaduse § 29 alusel on Vaidva jõe kaldaalal 10 m laiune veekaitsevöönd, kus on keelatud maavarade ja maa-ainese kaevandamine ning geoloogilise uuringu teostamine; puu- ja põõsarinde raie ilma Keskkonnaameti nõusolekuta; majandustegevus, välja arvatud veest väljauhutud taimestiku eemaldamine, heina niitmine ja roo lõikamine; väetise, keemilise taimekaitsevahendi ja reoveesette kasutamine ning sõnnikuhoidla või -auna paigaldamine.

Veeseaduse § 10 lg 2 p 2 järgi on Vaidva jõe kallasraja laius 4 m, mida mööda peab saama veekogu ääres vabalt ja takistamatult liikuda. Vaidva jõgi kuulub avalikult kasutatavate veekogude nimekirja.

Veeseaduse § 8 on loetletud tegevused, milleks peab olema vee-erikasutusluba. Muuhulgas on vee-erikasutusluba on nõutav, kui toimub veekogu paisutamine või hüdroenergia kasutamine. Vastavalt veeseaduse § 40¹ lg 12 olid lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul (looduskaitseadus § 51 lg 2) paikneva varasemalt rajatud paisu omanikud kohustatud vee-erikasutusloa omandama 2010. a 1. jaanuariks. Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogule ehitatud paisul pidi olema tagatud kaladele läbipääs nii üles- kui ka allavoolu 2013. a 1. jaanuariks (veeseadus § 40¹ lg 12).

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohaselt on kohustuslik keskkonnamõju hindamine, kui: 1) taotletakse tegevusluba või selle muutmist ning tegevusloa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju; 2) kavandatakse tegevust, mis võib üksi või koostoimes teiste tegevustega eeldatavalt oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala. Seaduses on pööratud suurt tähelepanu just Natura 2000 võrgustiku ala eeldatavalt mõjutava tegevuse korral keskkonnamõju hindamise või keskkonnamõju strateegilise hindamise vajadusele.

Vastavalt kalapüügieeskirja § 39 lg 7 p 2 on Vaidva jões Vastse-Roosa paisust kuni suudmeni (sh hoiuualal) kalapüük aastaringselt keelatud.

Mittelaevatavatel veekogudel, sh Vaidva jõel, kehtivad veeseaduse § 18 lg 8 alusel kehtestatud „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded“. Oluliseks piiranguks on sisepõlemismootoriga varustatud veesõidukite kasutamise keeld (kehtib jõgedel, mille minimaalne laius veesõidukite liiklemist võimaldaval lõigul on alla 10 meetri), ja järelevalvel, päästetöödel ja riigi poolt tellitud uuringute täitmisel.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Vaidva jõge on kirjeldatud ning uurimisandmed on avaldatud koguteoses „Eesti jõed“ (Järvekül, 2001).

Vaidva jõe vee-elupaiku ja sealsete kaitsealuste liikide seisundit on põhjalikult uuritud 2008. ja 2009. a. Vaidva jõe elupaigaliselt kõige väärtuslikum osa, kus kivised-kruusased ja kiirevoolulised alad, on 3,5 km pikkune lõik Vastse-Roosa paisust allavoolu. Sealt edasi kuni suudmeni on jõgi lausliivase põhjaga. Vastse-Roosa paisu mõjualal on jõgi sügav ja väga aeglase vooluga ning edasi ülesvoolu kuni Läti piirini on jõgi lausliivase põhjaga. Kalastiku katsepüükidel on Vaidva jões kindlaks tehtud järgmise 19 kala- ja sõõrsuuliigi esinemine: jõesilm, ojasilm, lõhe, meri- ja jõeforell, harjus, haug, särg, teib, turb, lepamaim, rünt, viidikas, tippviidikas, trulling, luts, luukarits, ahven, kiisk ja võldas. Tõenäone on veel mitme kalaliigi vähearvukas või juhuslik esinemine. Kaitsealustest selgrootutest on Vaidva jões rohe-vesihobu tavaline liik. Paksukojalise jõekarbi arvukus hinnati väga madalaks (Järvekül ja Luig, 2009).

2012. a teostati Vaidva jõe kalastiku uuringud enne kalapääsu ehitamist ja ehitamise ajal. Uuringud näitasid, et kalade kevad- ja sügisrände aegne kontsentratsioon paisu all on kõrge. Kalapääsust tabatud jõesilmud viitavad selle toimimisele, seda ka kehvema ujumisvõimega liikidele nagu jõesilm (Järvekül, 2012).

Jõevähi katsepüüke on teostatud Vaidva jões mitmel aastal, kuid liigi esinemist ei ole fikseeritud (Hurt ja Kivistik, 2010).

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Keskkonnaregistri andmetel teostatakse Vaidva jõel kiililiste seiret (seirejaamad SJA7241000 Kuutsi ja SJA3939000 Vastse-Roosa sild) ning jõgede hüdrobioloogilist ja hüdrokeemilist seiret (seirejaamad SJA8431000 Roogsoo, SJA8865000 Hüti, SJA8550000 Läti piir ja SJA6358000 Vastse-Roosa).

Kiililiste seirel 2010. a fikseeriti Kuutsi seirejaamas järgmised liigid: sarvikliidrik, seenliidrik, sadulliidrik harilik vesineitsik, pruun tondihobu, harilik hiilgekiil, vööt-vesineitsik ja rohejõghobu (rohe-vesihobu). Vastse-Roosa silla juures esines, lisaks eelnimetatutele veel luhakõrsik ja metsa-tondihobu (Luig, 2010).

Keskkonnaagentuuri seireveebi andmetel (2013 juuni seisuga) ei ole Vaidva jões hüdrobioloogilist ja hüdrokeemilist seiret vähemalt viimase kaheksa aasta jooksul tehtud.

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

Vajalik on riiklik seire teostamine vastavalt seireprogrammile.

Vee-elupaikade ja liikide seisundi uuring tuleb teostada kaitsekorraldusperioodi lõpus. Info võimalike varasemalt fikseerimata kaitsealuste liikide esinemise kohta vajab operatiivset kontrollimist. Vajalik on kaitsekorralduse tulemuslikkuse seire, mida teostatakse kaitseala valitsemise raames. Muud võimalikud Vaidva jõel tehtavad uuringud ja seired on soovituslikud.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. KOOSLUSED – ELUPAIGATÜÜP JÕED JA OJAD (3260)

Elupaigatüüp hõlmab Eestis looduslikus või looduslähedases seisundis püsinud vooluveekogude lõike. Eelkõige väärivad tähelepanu kõrgustikelt algavad jugade ja kivise-kruusase põhjaga kärestikega vooluveed. Väärtuslikud on ka allikatest algavad külmaveelised jõed ning loodusliku sängiga looklevad tasandikujõed, mis moodustavad vanajõgesid, ning kus leidub ka kärestikke või kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga lõike. Selliste jõgede elupaiku asustab tavaliselt liigirikas ja väärtuslik jõe-elustik. Elupaigatüüpi arvatud jõgede ja ojade veekvaliteet peab olema piisavalt hea, et seal saaksid elada reostuse suhtes tundlikud liigid. Erilist kaitset väärivad Põhja-Eestis pankrannikut läbivad ning Lõuna-Eestis liivakivipaljanditega maalilisi ürgorge moodustavad jõed (Paal, 2007).

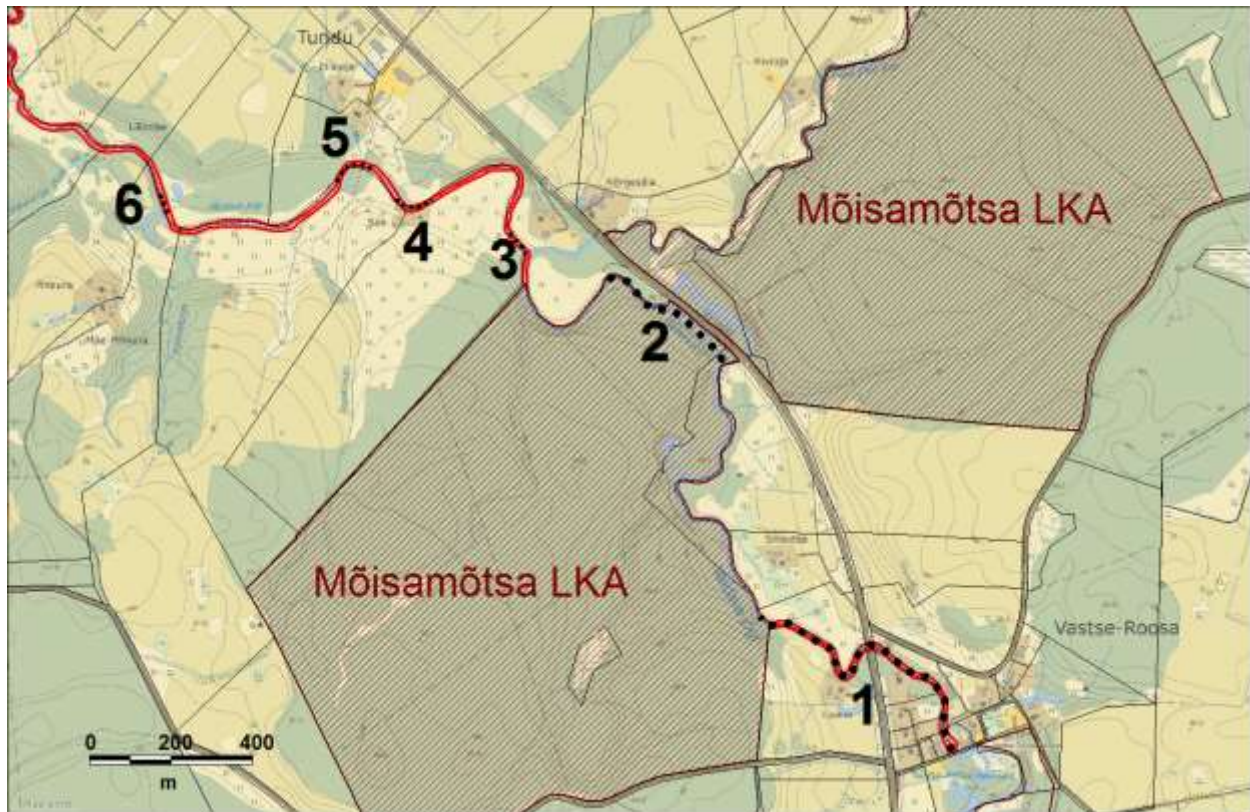
Vaidva jõe osa Läti piirist kuni suudmeni saab jagada elupaiga kvaliteedi järgi neljaks lõiguks (Järvekül ja Luig, 2009). Neist nr 1 ja 2 ei paikne hoiualal, hoiualale jääb umbes pool nii lõigust nr 3 kui 4.

1) Läti piirist kuni Vastse-Roosa paisu mõjualani (13,5...14,5 km suudmest) on jõgi looduslikus sängis, kuid lausliivase põhjaga ning seetõttu elupaiga kvaliteet ja elustiku seisund kesine. Lisaks looduslikult ebasoodsatele tingimustele (lausliivapõhi) avaldab olulist negatiivset mõju paisudest tingitud isoleeritus – allpool Vastse-Roosa ja ülevalpool Ape lähistel asuv pais.

2) Vastse-Roosa paisu mõjualal (11,0...13,5 km suudmest) on jõgi sügav ja väga aeglase vooluga ning ei vasta elupaigatüübi jõed ja osad tunnustele. Tavaliselt on selliste jõeosade kalastik väga liigi- ja isendivaene.

3) Vastse-Roosa paisust kuni Kõõvistuoja suudmeni Tundu külas (7,5...11,0 km suudmest) on elupaiga kvaliteedilt kõige parem jõelõik. Sellesse lõiku jääb lisaks lausliivase põhjaga jõeosadele ka kärestikke ja kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga kohti. Vastse-Roosa paisust vahetult allavoolu kuni Sillaotsa taluni (ca 0,5 km ulatuses) ulatub väärtuslik kärestikuline jõeala (nr 1 joonisel 2; lisa 3 foto 1). Vaidva jõe Eesti osa kõige pikem ja parem kärestik asub 410-750 m ulatuses Peeli jõe suudmest ülesvoolu. Forelli, harjuse, lõhe, tõugja ja jõesilmu jaoks on see kärestik kindlasti üks olulisemaid terves Mustjõe jõestikus. Kolm väiksemat (50-80 m pikkust) kivise-kruusase põhjaga kiirevoolulist ala paiknevad Peeli jõe suudmest allavoolu (nr 3-5 joonisel 2). Sellest hea elupaiga kvaliteediga jõelõigust jääb umbes pool Mõisamõtsa looduskaitsealale, sh kõige väärtuslikum kärestikuline ala ülalpool Peeli jõe suuet.

4) Kõõvistuoja suudmest allavoolu kuni Vaidva jõe suubumiseni Mustjõkke (7,5 km) on jõepõhi lausliivane (lisa 3 foto 2). Vaid lõigu algusosas on pisut kivist ala (nr 6 joonisel 2). Selle lõigu ülemine osa (ligikaudu pool) on Vaidva jõe hoiuala koosseisus ning alumine osa paikneb Koiva-Mustjõe maastikukaitsealal.

Joonis 2. Vaidva jõe kivise-kruusase põhjaga jõealad (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013).

Koiva vesikonna veemajanduskava järgi on veekogumi „Vaidva Vastse-Roosa paisust suudmeni“ (1158000_2) 2009. a seisundiklassi lõplik määrang ja ka eesmärk 2015. a. „hea“.

Elupaigatüübi tunnusliikidest (Paal, 2007) esinevad Vaidva jõe hoiualal rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), ojasilm (*Lampetra planeri*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*), tippviidikas (*Alburnoides bipunctatus*), teib (*Leuciscus leuciscus*), lõhe (*Salmo salar*), meriforell (*Salmo trutta trutta*), jõeforell (*Salmo trutta morfa fario*), harjus (*Thymallus thymallus*) ja võldas (*Gottus gobio*) (Järvekülg ja Luig, 2009; Järvekülg, 2012).

Natura 2000 standardandmebaasi järgi on Mõisamõtsa loodusalal elupaigatüüp jõed ja ojad (3260) esinduslik (B), heas looduskaitseliselises seisundis (B) ja kõrge üldise looduskaitse väärtusega (B). Mõisamõtsa loodusala piires on Vaidva jõgi looduslikus seisundis, kuid suuremas osas lausliivase põhjaga, kus elupaiga kvaliteet keskpärane. Kivise-kruusase põhjaga kiirevoolulist jõeala moodustab väikese osa loodusala jõelõigust, kuid see on tähtis kogu Mustjõe jõestiku kalatikule. Eeltoodu põhjal vastab Natura standardandmebaasi seisundihinnang tegelikule olukorrale. Natura standardandmebaasis on märgitud, et Mõisamõtsa loodusala on 100% kaetud Mõisamõtsa looduskaitsealaga, kuid osa loodusalast jääb ka Vaidva jõe hoiualale.

Kaitse-eesmärk

- **Pikaajaline kaitse-eesmärk:** Elupaigatüübi säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses esinduslikkusega B või kõrgem.
- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Elupaigatüübi säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses esinduslikkusega B või kõrgem.

Jõe elupaiga kaitse-eesmärgi seadmisel on otstarbekaks lähtuda jõelõikude kogupikkusest, mitte pindalast. Elupaiga (väga varieeruva laiusega jõesängi) pindala täpne määramine oleks väga töömahukas ning kaitsekorralduslikul eesmärgil selleks vajadus puudub.

Mõjutegurid ja meetmed

- Vastse-Roosa pais

Paisude mõjud jõe elupaikadele on järgmised:

- 1) elupaikade füüsilise kvaliteedi halvenemine – paisust ülesvoolu jäävate kivise-kruusase põhjaga kiirevooluliste lõikude asendumine aeglase vooluga seteterohkete aladega (kuna paisud rajatakse tavaliselt kärestike lõpuossa, et kasutada suuremat langust, on jõe parimad elualad reeglina jäänud paisjärvede alla);
- 2) hüdroloogilise režiimi halvenemine – vee kogumisel (paisutamisel) jääb allavoolu jõgi ajutiselt veevaeseks; väikse vooluhulga korral võimendab veevaesust paisjärve suuremast veepeegli pinnast tingitud aurumiskadu;
- 3) veekvaliteedi halvenemine – paisjärvedes toimub suvel veetemperatuuri tõus ja gaasirežiimi halvenemine; paisjärvedes tekivad vetikate vohamised toovad kaasa jõe reostamise orgaaniliste ainetega; paisjärvedes võimenduvad eutrofeerumisprotsessid jm;
- 4) veekogu tõkestamine – muudab jõelõigud (elupaigad) isoleerituks, mis toob kaasa elupaigatüübile iseloomulike kalaliikide seisundi halvenemise.

Vastse-Roosa pais on hoiuala (ja loodusala) piiriks ülesvoolu, st pais ja selle mõjuala ülesvoolu hoiualale ei jää. Sellest hoolimata on paisul elupaikadele eelnimetatud mõjud ning paisu puudumisel ulatuks tõenäoliselt hoiuala kuni Läti piirini.

Jõe ja selle elustiku seisukohalt oleks parimaks lahenduseks paisu likvideerimine (Järvekülg ja Luig, 2009). Paisutuse mõju on oluline põhjus, miks veekogumi „Vaidva Vastse-Roosa paisuni“ (1158000_1) seisund on hinnatud kesiseks (Koiva vesikonna ..., 2010). Paisu likvideerimist ei saa kohustada ning vähemalt lähitulevikus tuleb leppida paisu mõjudega, va veekogu kaladele tõkestamine. Veeseaduse § 8 lähtuvalt peab paisutamiseks olema vee-erikasutusluba ning tagatud kaladele läbipääs nii üles- kui allavoolu 2013. a 1. jaanuariks (veeseadus § 40¹ lg 12). Vastse-Roosa paisu kasutamiseks on antud vee-erikasutusluba (nr L.VV/319248), mis kehtib kuni 26.10.2015. 2012. a lõpus valmis ka kalapääs, mis esmasel hinnangul toimib (Järvekülg, 2012).

Juunis 2013 oli Vastse-Roosa pais alla lastud ning kalapääsu kaudu vett ei voolanud (lisa 3 foto 3).

Vee-erikasutuslooga on lubatud ka hüdroenergia tootmine, kuid keelatud on kasutada tehnoloogiat, mis veepuudusel võib tekitada vajaduse rakendada tsüklilist tootmisskeemi. See on oluliselt vajalik tingimus, mille täitmine vähendab paisu mõju jõe hüdroloogilisele režiimile.

Paisu lagunemine (näiteks suurvee ajal) tooks kaasa korraga suure hulga setete allavoolu kandumise, mis kahjustaks oluliselt väärtuslikke elupaiku. Sama mõju tekib, kui pais hoolduse või rekonstrueerimise vms eesmärgil järsku alla lasta.

Meetmed:

Hüdroenergia tootmisel tuleb jätkuvalt lubada vaid lahendust, kus vee kogumist (tsüklilist vooluhulga reguleerimist) ei toimu.

Paisu kasutamisel negatiivsete mõjude minimeerimine (sh setetega reostamise vältimine).

Parimaks meetmeks on paisu likvideerimine (mida ei saa kohustada).

Kalapääsu efektiivsuse hindamine.

Uuring kalapääsude efektiivsuse hindamiseks on otstarbekas teostada ühise projektina kõikide vastavate jõgede kohta või vesikondade kaupa. Seetõttu seda eraldi tegevusena kaitsekorralduskavasse ei ole kirjutatud.

- Kopravaisud ja muud looduslikud voolutakistused

Kopravaisude (kasutatakse ka mõistet kopratammid) negatiivne mõju vooluvete elupaikadele on põhimõtteliselt sama nagu inimtekkelistel paisudel – kivise-kruusase põhjaga kiirevoolulised lõigud asenduvad aeglase vooluga seteterohkete aladega, halveneb veekvaliteet ning paisud on kaladele rändetakistusteks. Lisaks põhjustavad koprapaisud uute voolusängide teket, mis toob kaasa tohutu hulga setete kandumise allavoolu. Samuti vallandub suur hulk setteid kobraste poolt kaldaurgude rajamisega. Voolutakistus võib tekkida ka puutüvede veekogu süngi langemisel ning selle taha peenema risu ja setete kogunemisel. Eelkõige on oht voolutakistuste tekkimisel, kui veepiiril kasvab palju bioloogilise küpsuse saavutanud puid, mis suure tõenäosusega lähiajal maha langevad. Siiski ei ole koprapaisud ja risukogumid nii stabiilselt püsivad kui inimtekkelised paisud.

Teataval määral on vette langenud puutüved ka elupaika rikastavad (pakuvad väärtuslikele liikidele varjupaiku), mistõttu täiesti puhtaks ei ole jõge mõttekas teha. Lausliivase põhjaga alades, mis on Vaidva jões domineerivad, teeb puurisu elupaika oluliselt mitmekesisemaks (lisa 3 foto 4).

2009. a uuringute ajal ühtki koprapaisu uuritud jõeosas (Läti piirist suudmeni) polnud, kuigi kopra tegevusjärgi oli kallastel rohkesti. Vaidva jõe alamjooks on püsivate koprapaisude olemasoluks liiga veerohke. Ajutiselt võib väga madala veetaseme korral kobras mõne paisu jõeale siiski teha. Näiteks oli 2003. a augustis üks koprapais ülalpool Peeli jõe suuet. Jões esines puurisuhunnikuid, kuid rändetõkkeks need ei olnud (Järvekülg ja Luig, 2009).

Lähtuvalt veeseaduse § 33¹ on koprapaisust või risukogumist põhjustatud veetaseme tõus üleujutus. Veeseaduse § 33¹⁰ järgi ei tohi maaomanik (maavaldaja) oma tegevuse või tegevusetusega põhjustada üleujutust, pinnase erosiooni ega maa soostumist. Seega on, tuginedes veeseaduse sätetele, maaomanikul kohustus hoida tema valduses olev jõelõik voolutakistustest (sh koprapaisud ja veevoolu takistavad risukogumid) vaba.

Meetmed: voolutakistuste (kalade rändetõkete) esinemise kohta info registreerimine ja kontrollimine ning nende olemasolul likvideerimine; kopra arvukuse reguleerimine.

- Reostus ja setete koormus

Keskkonnaregistri andmetel Vaidva jõe valgjalal heitvee väljalaskmed puuduvad. 2009. a uuringute käigus ei leitud jõe ääres ühtki otsest reostusallikat, eutrofeerumisele või reostusele viitavaid märke uuringute käigus ei täheldatud. Põllumajandusest tingitud hajureostuse mõju jõele hinnati minimaalseks. Lätis jääb Vaidva jõe äärde Ape linn, mille heitveed tõenäoliselt jõkke suunatakse. Selle mõju jõe vee kvaliteedile pole teada (Järvekülj ja Luig, 2009).

Koiva vesikonna veemajanduskava andmetel on Vaidva jõe lisaharude ümbruse põldudele laotatud vadakut. Meelis Mõttuse (OÜ Lõunapiim) sõnul lõpetati vadaku laotamine umbes 2005. a. ning Vaidva hoiuala ümbruses on mitmed põllud muudetud püsirohumaadeks.

Elupaiku ja elustikku ohustab hõljuvainete ja setete jõkke kandumine maaparandussüsteemidest. Maaparandusega kaasneb veekogudes settekoormuse suurenemine, mis tekib kraavide kaevamisel, nende hooldamisel ning hilisemate geomorfoloogiliste protsesside tagajärjel. Toitained koos tahkete osakestega kanduvad maaparandussüsteemis voolava veega või otse pinnaveega eesvoolu ja sealt suublasse. Hajukoormust täielikult vältida ei ole võimalik, kuid seda on võimalik minimeerida keskkonnarajatiste rajamisega. Hajukoormust ohjavad ja eesvoolude isepuhastusvõimet suurendavad ning ökoloogilist seisundit parendavad keskkonnarajatised on määratletud põllumajandusministri 17. veebruari 2005. a määrusega nr 18 "Maaparandussüsteemi projekteerimismid" (Koiva vesikonna ..., 2012). Koiva vesikonna maaparandushoiukavas on rõhutatud, et maaparandushoiutöid tuleb läbi viia ajal ja viisil, mis kahjustab vee-elustikku ja elupaiku kõige vähem.

Meetmed: nõuetele vastav keskkonnakasutus (kaitseala valitsemine); järelevalve (teostab Keskkonnainspektsioon); elupaiga seisundi kohta info registreerimine.

Veekogu hea seisundi säilitamiseks tuleb eelistada keskkonnasäästlikke (fosfaadivabad, looduslikust toorainest) koduhooldusvahendeid. Põllumajandusest tulevat reostuskoormust on võimalik oluliselt vähendada mahetootmisega ning loomapidamises keskkonnasõbralikke pesuvahendeid kasutades.

- Negatiivse mõjuga arendustegevus kallastel

Jõe kaldaid kahjustavate tegevuste ärahoidmiseks ja kallaste looduslikkuse säilitamiseks on piisavad kehtiva seadusandlusega (looduskaitseadus, veeseadus) sätestatud piirangud. Vaate avamise eesmärgil kaldavööndis, sh veekaitsevööndis, puittaimestiku eemaldamine kaitseväärtusi ei kahjusta, kuid elujõulised põlispuud tuleb jätta kasvama. Lubatav on veekaitsevööndis bioloogilise küpsuse saavutanud puude, mis peagi jõkke langevad, raie ning jõkke langenud puude eemaldamine. Samuti võib veekaitsevööndis lubada reaalses vettelangemise ohus oleva (kopra näritud, osaliselt murdunud vms) puu raiet.

Vaidva jõe suudme-eelses osas on kaldal veiste karjamaad. Piiret jõe ja otse jõe kaldale ulatuva karjamaa vahel pole ning kohati on jõe kaldad loomade poolt ka ära tambitud, kuid lausliivase põhjaga jõe seisundit see praktiliselt ei mõjuta (Järvekülg ja Luig, 2009). Jõe-äärsete maade karjamaadena kasutamisel tuleb lähtuda kehtivatest veekaitseõuetest ja veekogu hea seisundi saavutamisest (säilitamisest) veemajanduskava mõttes. Intensiivse karjatamise korral tuleb, lisaks kallaste tallamisele, arvestada ka reostusega (jõest joomas käivate kariloomade väljaheited).

Meetmed: kallaste looduslikku seisundit ohustavate tegevuste keelamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.

- Õiguserikkumised

Lisaks reostusele võivad rohkem või vähem kahjustada jõgede elupaiku ja elustikku mitmed õiguserikkumised, nagu ebaseaduslik kalapüük (elektriga püük), kallaste kahjustamine, veekogu ümberkujundamine jm. Tegemist on potentsiaalse ohuteguriga.

Meetmed: järelevalve (teostab Keskkonnainspeksioon).

2.2. ELUSTIK

2.2.1. VÖLDAS (*Cottus gobio*)

Völdas on Eestis III kategooria kaitsealune liik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisasse.

Völdas on väike põhjaeluviiisiga kala ja ta asustab tavaliselt veekogude kivise põhjaga alasid. Völdast leidub ka liivasel ja kruusasel põhjal, kus ta varjub tühjadesse karbikodadesse, taimestiku vahele või kaldauuretesse. Vee hapnikusisaldus peab völdase jaoks olema püsivalt kõrge. Eestis on völdas paljudes jõgedes tavaliseks liigiks, kuid mõnedes jõestikes ta levikutõkete tõttu puudub. Jõgesid, kus völdas levinud lausaliselt, on Eestis vähe. Enamasti on

asurkonnad laialipaisatult ja üksteisest isoleeritud. Võldas elab ka mõnes järves (Vilbaste, 2004; Tambets jt, 2001).

Võldas esineb Vaidva jões kogu Eestisse jääva jõeosa ulatuses, v.a. Vastse-Roosa paisu paisutusosalal, mis talle elupaigaks ei sobi. Lausliivase põhjaga jõelõikudes on liigi arvukus madal (puuduvad varjepaigad ning toidubaas on kesine), kärestikel ja ritraalsetel aladel kõrgem. 2009. a. tehtud katsepüükidel registreeriti võldas kõigis viies püügilõigus, millest kolm paiknesid Vaidva jõe hoiualal – 1) Tellissaare oja suudmest allavoolu, 2) Peeli jõe suudmest ülesvoolu ja 3) Vastse-Roosa paisu all. Liigi seisund hinnati heaks, arvukus vastas enamasti elupaiga looduslikule kvaliteedile (Järvekülj ja Luig, 2009). Võldas esines ka 2012. a katsepüükides Vastse-Roosa sillast allavoolu ja Peeli jõe suudmest ülesvoolu, mis tehti kalapääsu ehitamisega seotud hinnangute andmisega (Järvekülj, 2012).

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.
- ***Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe vähemalt 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

Võldase soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmise ja seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.2. LÕHE (*Salmo salar*)

Lõhe ei ole Eestis kaitse all, aga kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja V lisasse.

Lõhe on siirdekala, kes elab ja toitub meres, kuid sigimiseks rändab jõgedesse. Enamik Eesti lõhejõgedest on alamjooksul paisudega tõkestatud ning seetõttu ulatuvad kudemisränded jõgedes enamasti vaid paari kilomeetrit. Kudemispaikeks on kivise ja kruusase põhjaga kärestikulised alad. Lõhe noorjargud elavad üks kuni kolm aastat jões ning seejärel laskuvad Läänemerele. Alates 20. sajandi algusest on Eesti lõheasurkondade seisund oluliselt halvenenud. Põhjuseks on olnud paisude rajamine ja reostus (Vilbaste, 2004).

Katsepüügiga on Vaidva jõest suguküpsset lõhet saadud vaid korra – 1993. a Vastse-Roosa paisu alt. Lisaks on laekunud infot kohalikest elanikest lõhe esinemise kohta, kuid üsna tõenäoline on, et täiskasvanud lõhede ja meriforellide vahel ei tehta vahet. 2009. a katsepüükidel registreeriti esmakordselt lõhe noorjarkude esinemine Vaidva jões kärestikul ülalpool Peeli jõe suuet. 99 m pikkusel jõelõigul saadi kokku 11 samasuvist ja 2 kahesuvist isendit. Võrreldes Eesti paremate lõhejõgede sigimis- ja noorjarkude kasvualadega oli asustustihedus väike (vastavalt 0,8 ja 0,2 isendit 100 m² kohta; 10-20 korda väiksem paremate kudejõgede omast), aga olulisem asja juures ongi mitte taastootmise maht, vaid eelkõige asjaolu, et lõhe looduslikult Vaidva jões tõesti sigib ja annab ka järglasi. Lõhe sigimispaikadena tulevad Vaidva jões arvesse vaid kaks ala –

Peeli jõest ülesvoolu jäävale karestik (Mõisamõtsa looduskaitsealal) ja Vastse-Roosa paisust allavoolu jääv karestikuline-ritraalne ala (Järvekülg ja Luig, 2009).

Lisaks kudemisaladele on oluline ka teiste jõelade kui lõhe kudemisrände tee loodusliku seisundi säilitamine.

Kaitse-eesmärk

- **Pikaajaline kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.
- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe vähemalt 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

Lõhele soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmisega ning seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

Vaidva jões teadmatusel kalapüügi (kalapüük on seal aastaringselt keelatud) vältimiseks on paigaldatud kalapüügi keelu piktogramm Vastse-Roosa maanteevõlliku juures oleva hoiuala tähtsuse posti külge.

Kalade sh lõhe sigimispotentsiaali suurendamiseks on kavandatud kudemisalade taastamine ja loomine Vaidva jões (info Eesti Loodushoiu Keskuselt).

2.2.3. JÕESILM (*Lampetra fluviatilis*)

Jõesilm ei ole Eestis kaitse all, aga kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja V lisasse.

Jõesilm kuulub loomade süsteemis lõuatute ülemklassi sõõrsuude klassi ehk on zooloogiliselt luukaladest väga erinev. Praktikas aga käsitletakse jõesilmu (ja ka ojasilmu) kaladega koos.

Eestis leidub jõesilmu ligikaudu 40 jões-ojas üle terve Eesti rannikuala. Tegemist on siirdekalaga, kelle suguküpsed isendid elavad merevees, kust rändavad sigimiseks jõgedesse. Kudemiseks sobivad hästi kiirevoolulised kivise-kruusase põhjaga alad (karestikud). Jõesilmu vastsed elavad jões 4-5 aastat ning pärast moonet rändavad noored jõesilmud merre (Vilbaste, 2004).

Jõesilm on levinud ka Koiva jõestikku kuuluvates jõgedes, demonstreerides sellega võimet rännata rändetõkete puudumisel merest rohkem kui 300 km kaugusele (Tambets jt, 2006).

Vaidva jões jõesilmu esinemise oluliseks lisaväärtuseks on asjaolu, et Vaidva jõe kudemisaladele jõudmiseks sooritab jõesilm Eesti mõistes erakordselt pika rände. Rändeteede pikkus merest kuni Vastse-Roosa paisuni on 289 km. Vaatamata pikale rändeteede tõuseb jõesilm Vaidva jõkke regulaarselt. Kuna jõe- ja ojasilmu vastsete eristamine pole võimalik, siis saab jõesilmu esinemist jões kindlaks teha vaid suguküpsede jõkke kudema tõusnud isendite järgi. Jõesilmu eeldataval sigimisajal (mai algul) on Vaidva jõel tehtud kolm katsepüüki (1994., 2002. ja 2003. a) ja kõigil neil püükidel on jõesilmu ka leitud. Ka Vastse-Roosa lähedal elavad kohalikud elanikud teavad

jõesilmu esinemist ning tema püügiks sobilikke aegu jões. Jõesilmu põhilisteks kudemiskohtadeks on kärestikud ja kiirevoolulised kivise-kruusase põhjaga jõeosad (lõigus 7,5...11 km jõe suudmest). Üksikutes kohtades võib jõesilm sigida ka lausliivase põhjaga jõeosades, kasutades selleks vette kukkunud puurisu taga olevaid kiirema vooluga kohti. Silmuvastsetel elavad mudastunud või rohke detriidiga kaldaäärsetes alades. Jõesilmu praegune seisund Vaidva jões on hea. Silmuvastsete arvukus jões vastab üldjoontes jõe looduslikele eeldustele (Järvekülg ja Luig, 2009).

Vaste-Roosa paisu kalapääsust püüti 16.08.2012 katsepüügiga 8 jõesilmu, neist kolm vahetult sissevoolul, ülejäänud hajusalt kogu kalapääsu ulatuses. Kalad olid sinna kogunenud eelneva ööpäeva jooksul veevoolu katsetuste ajal. Tulemus näitas kalapääsu toimimist (Järvekülg, 2012).

Jõesilmu elupaigaks on kogu hoiuala jõelõik, kus asuvad kudemisalad, vastsete elupaik ning kudemisrände tee.

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.
- ***Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe vähemalt 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

Jõesilmule soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmisega ning seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.4. ROHE-VESIHOBU (*Ophiogomphus cecilia*)

Rohe-vesihobu on Eestis III kategooria kaitsealune kiililiik ning on nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisas.

Rohe-vesihobu valmikud elavad vooluvete lähedal, kiire vooluga puhtaveeliste ja hapnikurikaste jõgede kallastel. Sama veekogu põhjasubstraat on aga vastsetele elupaigaks. Eestis on liik levinud paiguti ning enamasti vähearvukas (Vilbaste, 2004).

2009. a uuringul leiti rohe-vesihobu vastseid ning nähti lendamas valmikuid kõigis uurimisalades, sh hoiualal – Hüti ja Tundu lõigus ning Vastse-Roosa mnt silla ümbruses. Järeldati, et rohe-vesihobu on Vaidva jõe alamjooksul tavaline liik, kes rohkemal või vähemal arvukusel esineb enamikus jõelõikudes (Järvekülg ja Luig, 2009).

Rohe-vesihobu nii vastsetele kui valmikutele sobivaks elupaigaks on kogu Vaidva jõe hoiuala.

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe vähemalt 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

Rohe-vesihobule soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmisega ning seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.5. PAKSUKOJALINE JÕEKARP (*Unio crassus*)

Paksukojaline jõekarp on Eestis II kategooria kaitsealune liik ning on nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisas.

Paksukojalise jõekarbi elupaikadeks on keskmise või kiire vooluga, jaheda ja puhta veega jõed. Sobivad on neutraalse ja kergelt aluselise veega veekogud. Asurkonna püsimiseks ja taastumiseks on vajalik rikkaliku kalastiku olemasolu, kuna jõekarbi vastsed parasiteerivad kalade nahal ja lõpustel. Eestis on liik ajalooliselt olnud võrdlemisi laia levikuga, kuid viimastel aastakümnetel on levila ja arvukus oluliselt kahanenud. Mitmetes paksukojalise jõekarbi asurkondades on täheldatud kõrget suremust, seda esmajoones põuastel aastatel. Suurimaks ohuks on maaparandus ja põllumajanduslik reostamine. Olulisteks ohuteguriteks on ka veetemperatuuri ülemäärane tõus, setete koormus ning veetaseme muutused (Vilbaste, 2004). Jõekarpide looduslikeks vaenlasteks on saarmas ja mink (Timm, 2007).

2009. a uuringul leiti ainuke elus paksukojaline jõekarp Läti piiri äärest (hoiualast väljas). Hüti ja Tundu lõikudes ning Vastse-Roosa mnt silla ümbrusest leiti üksikud surnud karpide kobjad. Järeldati, et paksukojaline jõekarp esineb Vaidva jões, kuid tema arvukus on väga madal. Liigi esinemine on tõenäone peamiselt jõelõikudes, kus kohati esineb kärestikulisi ja kivise-kruusase põhjaga alasid. Otsesed põhjused, miks liigi arvukus Vaidva jões väga madal on, pole selged. Lausliivase põhjaga jõeosades on paksukojaline jõekarp olnud tõenäoliselt vähearvukas või haruldane ka minevikus (Järvekülg ja Luig, 2009).

Eesti Maaülikooli limnoloogiakeskuse andmebaasis 2011. a seisuga andmed Vaidva jões paksukojalise jõekarbi esinemise kohta puudusid (Timm, 2011).

2012. a aprillis leiti elusaid jõekarpe Vastse-Roosa paisu alt kanalist, kus kalapääsu ehitustööde tõttu veevool puudus. Nähtud jõekarbid aidati hukkamise vältimiseks jõkke (Järvekülg, 2012).

Liigikaitse eesmärgil tuleb oluliselt parandada praegusi teadmisi karpide levikust, arvukusest ja vanusest (Timm, 2011). See selgitaks rohkem ka liigi nõudlust elupaiga suhtes. Loodusdirektiiv näeb ette Natura liikide ja nende elupaikade perioodilise seire. Kaitsealuste suurselgrootute, sh paksukojalise jõekarbi, inventeerimiseks on 2013. a koostatud meetodika, mis vajab testimist ja täpsustamist (Timm, 2013).

Kaitse-eesmärk

- **Pikaajaline kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe vähemalt 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.

Paksukojalise jõekarbi soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmise ja seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.6. TEISED LOODUSKAITSELISELT VÄÄRTUSLIKUD LIIGID

Alltoodult on kirjeldatud Vaidva jõe hoiualal teadaolevalt esinevad (esinevad) looduskaitsele väärtuslikud liigid. Tõenäoliselt on hoiuala elupaiga osaks või toitumisalaks veel saarmale (III kaitsekategooria, EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisa), kahepaiksetele ja roomajatele (kõik liigid Eestis kaitse all) ning erinevatele linnuliikidele (suur osa Eestis kaitse all). Liikide kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse.

Kobras (*Castor fiber*) on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ V lisa liik. Eestis kuulub kobras jahilukite nimekirja. Väiksematel vooluveekogudel ei saa kobras hakkama ilma paisude ehitamiseta. Seetõttu avaldab kopra elutegevus hoiuala väärtustele negatiivset mõju ning tegeleda tuleb liigi ohjamisega (vt punkt 2.1 mõjutegur „koprapaisud ja muud looduslikud voolutakistused“).

Harjus (*Thymallus thymallus*) on Eestis III kategooria kaitsealune liik, kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ V lisasse ning on elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) tunnusliigiks.

Harjus esineb Vaidva jões (Eesti osas) suudmest kuni Vastse-Roosa paisuni. Vastse-Roosa paisust ülesvoolu jäävas jõeosas võib harjus praeguseks olla hävinud või esineb seal väga vähearvukalt. Harjuse sigimis- ja noorjärkude kasvualadeks on kärestikud ja ritraalsed jõeosad 7,5...11 km kaugusel jõe suudmest. Kui samasuvised harjused jäävad kärestikele kudekohtade vahetusse lähedusse, siis alates teisest elusuvest rändavad harjused laiali üle kogu jõe alamjooksu. Osa vanemaid isendeid laskub Mustjõkke ja tõenäoliselt ka Koivasse. Harjuse arvukus Vaidva jõe alamjooksul pole eriti kõrge. Limiteerivaks on sigimis- ja noorjärkude kasvualade (kärestikud ja ritraalsed jõelõigud) vähesus (Järvekülj ja Luig, 2009).

Harjus esines ka 2012. a katsepüükides Vastse-Roosa sillast allavoolu ja Peeli jõe suudmest ülesvoolu, mis tehti kalapääsu ehitamisega seotud hinnangute andmisega (Järvekülj, 2012).

Harjuse püük on Eestis aastaringselt keelatud. Lõhilaste (harjuse, lõhe, meriforelli ja jõeforelli) elupaiku kaitstakse ka lähtuvalt looduskaitse eesmärgist § 51 „Koelmuala kaitse“. Lõhilaste jt suuremate kalade seisundile mõjub negatiivselt, lisaks punktis 2.1 toodud teguritele, kaladest toituvate loomade, nagu saarma, mingi ja haigru, kõrge arvukus.

Tõugjas (*Aspius aspius*) on Eestis II kategooria kaitsealune kalaliik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja V lisasse. Tõugjas on suuremate järvede ja jõgede kala, keda Eestis leidub Peipsi järves ja Võrtsjärves ning nendega seotud suuremates jõgedes, harva ka sama vesikonna väiksemates veekogudes (Vilbaste, 2004).

Teada on tõugja esinemine Mustjões, nagu ka see, et Mustjões endas tõugja kudemiskohad puuduvad. Vaidva jões võib tõugjas leida sobivaid kudemisalasisid Tundu ja Vastse-Roosa paisu vahelises lõigus. Ühtki tõugjat Vaidva jõest seni teadaolevalt püütud pole ning püsivaks elupaigaks Vaidva jõgi tõugjale ei sobi. Tõugja leidmine võimalikelt kudemisaladelt on keeruline, sest tõugjas tõuseb kudema siis, kui veetase jões on veel kõrge ning kudemisaladel viibimise aeg on tõenäoliselt väga lühike. Pärast kudemist lahkuvad sugukalad kohe koelmult ning laskuvad allavoolu tagasi peajõkke. Marjast kooruvad vastsed rändavad peagi allavoolu Mustjõkke. Suvisel madalvee perioodil ning edasi kuni järgmise kevadeni, pole Vaidva jões tõenäoliselt ühtki tõugjat. Tõugja võimalike kudealade seisund Vaidva jões on praegu rahuldav, võimalik on kudemine 7-8 kiirevoolulisel kivise-kruusase põhjaga jõelõigul (Järvekülj ja Luig, 2009).

Tõugja kudemisrännete uurimine on kavandatud tõugja kaitse tegevuskavaga Tambets jt (2013).

Jõeforell (*Salmo trutta morpha fario*) ja **meriforell** (*Salmo trutta trutta*), kes kuuluvad lõhilaste hulka, on elupaigatuubi jõed ja ojad (3260) tunnusliikideks.

Jõeforell on levinud Vaidva jões Läti piirist suudmeni. Meriforell, nagu lõhegi, tõuseb merest jõkke kudema. Meriforelli ja lõhe kudemispaidad Vaidva jões on kattuvad – Peeli jõest ülesvoolu ja Vastse-Roosa paisust allavoolu jäävad kärestikulised-ritraalsed alad (Järvekülj ja Luig, 2009). Vastse-Roosa kalapääs võimaldab meriforellide kudemisrännet ka Lätis paiknevatele kärestikele.

Hink (*Cobitis taenia*) on Eestis III kategooria kaitsealune liik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisasse. Hink elab selgeveelistes veekogudes liivasel või savisel põhjal, järvedes peamiselt sisse- või väljavoolude piirkonnas. Tihti katab hingu elupaigas veekogu põhja taimestik või õhuke detriidikiht. Külmaveelistes ja väikestes jõgedes hink puudub (Vilbaste, 2004). Katsepüükidel pole hinku Vaidva jõest seni saadud, kuid liigi esinemine jõe suudmeelses osas on tõenäoline (Järvekülj ja Luig, 2009).

Jõevähk (*Astacus astacus*) on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ V lisa liik, Eestis kaitse all ei ole. Jõevähi seisundit mõjutavad negatiivselt samad tegurid nagu väärtustatud kalaliikide puhul – elupaikade rikkumine (sh ka koprapaisutused), mink ja saarmas, ebaseaduslik püük. Kõige rohkem on aga vähipopulatsioon hävitanud vähikatk. Katku peamiseks levitajaks on inimene läbi mitmete tegevuste, millega kaasneb nakatunud vähkide või katkutekitaja poolt saastatud vee ümberpaigutamine ühest veekogust teise (sh kalade asustamine). Väga suureks ohuks jõevähile on võõrvähiliigid, mis levivad peamiselt inimese kaasabil.

Jõevähki on Vaidva jõkke on asustatud 2007. a. Eelnevate (2006. a) mitmes lõigus tehtud katsepüükidega jõevähki ei saadud. Asustamise kohtadeks olid valitud Vaidva jõe väärtuslikud alad, mis hästi sobivad ka jõevähile. 2010. a tehtud katsepüügid aga asustamise edukust ei näidanud – saak puudus (Hurt ja Kivistik, 2010).

3. HOIUALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Ainult veekogusid hõlmavate hoiualade külastamise all saab käsitleda peamiselt kallastel ja veekogul (ujuvvahendiga) liikumist. Vaidva jõe kallastel hoiuala ulatuses külastust soodustavaid rajatisi ei ole. Ujuvvaehendite (kanuud, paadid jm) kasutamist takistab madalveeseisu ajal kohati liialt õhuke veekiht. Veesõidukiga liikumist takistavaid puid ja risu võib eemaldada, kuid soovitatavalt mitte rohkem, kui seda läbipääsemiseks on vaja. Seejuures ei tohi kahjustada kaldaid ja jõepõhja.

Kalapüük on Vaidva jões keelatud, mistõttu kalastamise eesmärgil hoiuala külastus ei ole seaduslikult võimalik.

Kuigi vastavad andmed puuduvad, on hoiuala külastuskoormus tõenäoliselt madal. Külastuse suurendamine ei ole kaitsekorralduse eesmärgiks ning seetõttu ei kavandata ka vastava taristu arendamist.

Hoiuala looduses paiknemisest teavitamiseks kasutatakse tähistamist. Vaidva hoiuala on tähistatud seitsme tähisega (joonis 3). Tähisteks on kasutatud keskmisi tähiseid vastavalt keskkonnaministri määrusele 03.06.2004 nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised“. Kaitsekorralduskava koostamise ajal (november 2012 seisuga) olid tähised (nii tahvlid kui metallpostid) heas seisukorras ning kaitsekorraldusperioodil uuendamist ei vaja. Vastse-Roosa paisu juures, kus Keskkonnaametilt saadud andmetel pidi paiknema kaks tähist, tähised puudusid. Samas oli neli tähist (nr 1-4) Vastse-Roosas maantee silla juures, kus Keskkonnaametilt saadud andmetel pidi olema kaks tähist. Ühe Vastse-Roosa silla juures paikneva tähise (nr 3) posti külge on kinnitatud ka kalapüügi keelu piktogramm. Tähis nr 5 paikneb kõrvalises kohas ning täidab oma eesmärgi minimaalselt.

Visioon ja eesmärk

Visioon: hoiuala on külastajatele avatud lähtuvalt veekogu avaliku kasutamise võimalustest, külastuskoormus ei kahjusta kaitseväärtusi, külastajad on teadlikud hoiuala olemasolust.

Eesmärk: hoiuala on külastajatele avatud lähtuvalt veekogu avaliku kasutamise võimalustest, külastuskoormus ei kahjusta kaitseväärtusi külastajad on teadlikud hoiuala olemasolust.

Meetmed: tähiste kontroll ja hooldus; Vastse-Roosa paisu juurde tähise paigaldamine.

Joonis 3. Vaidva jõe hoiuala olemasolevad tähised (1-7) ja paigaldatav tähis (sinine ruut) (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013).

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

4.1.1. TULEMUSLIKKUSE SEIRE

Väärtustele seatud eesmärkideni jõudmiseks on vajalik kaitsereežiimi toimimise kontroll, sealhulgas inimõjust tingitud häiringute registreerimine. Lisaks ametkondadelt (Keskkonnainspeksioon jt) ja kodanikelt laekuva info registreerimisele analüüsitakse tulemuslikkuse seirel kõrgresolutsiooniga aerofotosid, otsides võimalikke mõjusid kaitseväärtustele nagu veekogu kaldajoone muutmine, uued rajatised (sh inimtekkelised paisud), koprapaisutused, raied veekaitsevööndis jm. Vajadusel teostatakse häiringuobjektide ülevaatus looduses. Tulemuslikkuse seiret teostatakse Keskkonnaameti tööülesannete täitmise raames, milleks eraldi finantseerimist ette ei nähta. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi.

4.1.2. VAIDVA JÕE HÜDROBIOLOOGILINE JA HÜDROKEEMILINE SEIRE

Keskkonnaministeeriumi seirenõunikult Eda Andresmaalt saadud info põhjal Vaidva jões kuni 2015. a hüdrobioloogilist ja hüdrokeemilist seiret ei teostata. Edasised seired kavandatakse uue seirekavaga aastateks 2016-2021, mille alusel saab kaitsekorralduskava täpsustada vahehindamisel (2018. a). Soovitav on seire teostamine kahel aastal. Riiklik seire kuulub I prioriteetsusklassi ja seda finantseeritakse seireprogrammi eelarvest.

4.1.3. ELUPAIKADE JA KAITSEALUSTE LIIKIDE SEISUNDI UURING

Tegevus on vajalik kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks. Uuring teostatakse kaitsekorraldusperioodi lõpus sama või võrreldava meetodika alusel nagu 2009. a (Järvekülg ja Luig, 2009). Uuring on mõistlik teostada Vaidva jõelõigu ulatuses, mis jääb kaitstavatele aladele ehk Vastse-Roosa paisust suudmeni. Oluline on välja tuua kaitsekorraldusperioodi vältel elupaikade kvaliteedi ja liikide seisundi muutused. Tulemused tuleb seostada teiste kaitsekorraldusperioodil teostatud asjakohaste uuringutega nagu tõugja ja paksukojalise jõekarbi seire ning uuringud liigi kaitse tegevuskavade täitmisel (Tambets jt, 2013; Timm, 2011). Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi ja seda korraldab Keskkonnaamet.

4.1.4. KOPRAPAISUDE JA MUUDE LOODUSLIKE VOOLUTAKISTUSTE LIKVIDEERIMINE, KOPRA ARVUKUSE REGULEERIMINE

Koprapaisude ning puude ja risu kuhjumisel tekkinud voolutakistuste likvideerimine on enamasti käsitsi töö, mis seisneb paisumaterjali (oksad jm risu) kaldale tõstmises. Ligipääsemise

võimalusel saaks kasutada ka kaeve- või laadimisseadmega traktorit, kuid vältida tuleb kallaste kahjustamist.

Info võimalike voolutakistuste (kalade rändetõkete) kohta tuleb registreerida ja kontrollida ning vajadusel korraldada likvideerimistööd lähtuvalt veeseadusest (§ 33¹⁰) ja vastavate toetuste saamise võimalustest. Kopra arvukuse kasvul (mitmete koprapaisude ilmnemisel) tuleb vähendada kopra arvukust, vajadusel rakendada jahipidamist väljaspool jahiaega. Kopra arvukuse reguleerimisel lähtutakse jahiseadusest ja selle alamaktidest.

Tegevus on vajalik elupaiga kvaliteeti negatiivselt mõjutava teguri vältimiseks ning kalaliikide (võldas, harjus, jõeforell) seisundi parandamise eesmärgil. Tegevuse vajadus ei ole ette prognoositav ning selgitatakse tulemusseire korras info kogumisel. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi ja selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.1.5. TÄHISE ÜMBER PAIGALDAMINE

Tegevus on vajalik hoiuala paiknemisest teavitamiseks ning seeläbi kõigile väärtustele seatud eesmärkide täitmiseks. Tundu külas Läätsamäe kinnistul paiknev tähis (nr 5 joonisel 3) tuleb ümber paigaldada Vastse-Roosa paisust vahetult allavoolu (märgitud sinise ruuduga joonisel 3) nähtavasse kohta. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.6. TÄHISTE HOOLDAMINE

Tähiste hooldamine (taimestiku niitmine või tallamine, tähist varjava puuoksa murdmine, posti pinnasesse kinnitumise kindlustamine jm) toimub vastavalt vajadusele. Tähise prognoosimatul kadumisel või kahjustamisel (vargus, vandaalitsemine) tuleb tähis kahjustusest taastada või paigaldada uus. Seejuures võib asenduseks (ümberpaigaldamiseks) kasutada tähiseid nr 1 ja 4 (joonis 3), kuna ühe silla juures piisab ka kahest tähisest (praegu on neli). Kõikide tähiste ülevaatus ja vajalikud hooldustööd teostatakse kaitsekorraldusperioodi viimasel aastal. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.7. KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskava on koostatud 10-aastaseks (2016-2025) perioodiks, mis jaguneb kaheks osaks. Esimese osa lõppedes (2020) tehakse vahehindamine, millega antakse hoiuala seisundi kohta ülevaade ning täpsustatakse vajalikud tegevused järgneviks viieks aastaks. Järgmiseks kaitsekorraldusperioodiks (2026 - 2035) uuendatakse kava 2025. aastal. Uuendamise aluseks on kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine, vee-elupaikade ja elustiku ekspertiis ning muud andmed. Uueks kaitsekorraldusperioodiks on otstarbekas Vaidva jõe hoiuala kaitsekorralduskava

ühendada Mõisamõtsa looduskaitseala kaitsekorralduskavaga. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.2. EELARVE

Eelarve tabelisse 1 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 1. Eelarve

Jrk nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korral-daja	Priori-teet	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Kokku
Sadades eurodes															
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1	Tulemuslikkuse seire	Tulemusseire	KeA	II					X					X	
4.1.2	Vaidva jõe hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire	Riiklik seire	KAUR	I				X						X	
4.1.3	Elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuring	Inventuur	KeA	II										20	20
Hooldus, taastamine ja ohjamine															
4.1.4	Koprapaisude ja muude looduslike voolutakistuste likvideerimine, kopra arvukuse reguleerimine	Koosluse taastamistöö	KeA	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Taristu															
4.1.5	Tähise ümber paigaldamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II		X									
4.1.6	Tähiste hooldamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II										X	
Kavad, eeskirjad															
4.1.7	Kaitsekorralduskava uuendamine	Tegevuskava	KeA	I					X					10	10
KOKKU														30	30

KeA – Keskkonnaamet; KAUR – Keskkonnaagentuur; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on tulemuslikkuse seire, elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuringud, riikliku seire andmed ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud info. Vajalik on kaitsekorraldusperioodi jooksul laekuva asjakohase info registreerimine ja säilitamine.

Kaitsekorraldusperioodi edukuse aluseks on kaitsekorralduskavas planeeritud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimine.

Tabel 4. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium (lävend)	Tulemus	Selgitus
2.1	Elupaigatüüp jões ja ojad (3260)	Jõelõigu pikkus, esinduslikkus ja looduskaitsealine seisund	Pikkus 25,4 km, esinduslikkus - vähemalt B, looduskaitsealine seisund - B.	Pikkus 5,4 km, esinduslikkus - vähemalt B, looduskaitsealine seisund - vähemalt B.	
		Veekogumi seisund Veepoliitika Raamdirektiivi nõuete järgi	Veekogumi „Vaidva Vastse-Roosa paisust suudmeni“ seisund on hea.	Veekogumi „Vaidva Vastse-Roosa paisust suudmeni“ seisund on vähemalt hea.	
2.2.1	Võldase elupaik	Elupaiga ulatus ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.	Liigile on säilinud soodne elupaik 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.	
		Võldase esinemine, arvukus ja levik	Liigi seisund on hea, arvukus vastab enamasti elupaiga looduslikule kvaliteedile.	Liigi seisund on vähemalt hea, arvukus vastab elupaiga looduslikule kvaliteedile.	
2.2.2	Lõhe elupaik	Elupaiga ulatus ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses, sh Vastse-Roosa paisust vahetult allavoolu paiknev kudemisala.	Liigile on säilinud soodne elupaik 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses, Vastse-Roosa paisust vahetult allavoolu paikneva kudemisala seisund ei ole halvenenud.	
		Lõhe esinemine, arvukus ja levik	Vaidva jões on fikseeritud lõhe edukas kudemine.	Lõhe koeb Vaidva jões regulaarselt.	Vaidva jõkke lõhe tõusmine sõltub oluliselt liigi üldisest seisundist ning rändevõimalustest väljaspool hoiuala.

2.2.3	Jõesilmu elupaik	Elupaiga ulatus ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses, sh kudemisalad.	Liigile on säilinud soodne elupaik 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses, kudemisalade seisund ei ole halvenenud.	
		Jõesilmu esinemine	Jõesilmu seisund on hea. Silmuvastsete arvukus jões vastab üldjoontes jõe looduslikele eeldustele.	Jõesilm käib Vaidva jões regulaarselt kudemas. Silmuvastsete arvukus jões vastab jõe looduslikele eeldustele.	Vaidva jõkke jõesilmu tõusmine sõltub oluliselt liigi üldisest seisundist ning rändevõimalustest väljaspool hoiuala.
2.2.4	Rohe-vesihobu elupaik	Elupaiga ulatus ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.	Liigile on säilinud soodne elupaik 5,4km pikkuse jõelõigu ulatuses. Elupaiga kvaliteet ei ole halvenenud.	
		Rohe-vesihobu levik ja seisund	Rohe-vesihobu on levinud kogu soodsa elupaiga ulatuses, liigi seisund hoiualal on hea.	Rohe-vesihobu on levinud kogu soodsa elupaiga ulatuses, liigi seisund hoiualal on vähemalt hea.	Liigi seisundi hindamiseks kasutada suhtelise arvukuse võrdlust uurimisandmete põhjal.
2.2.5	Paksukojalise jõekarbi elupaik	Elupaiga ulatus ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 5,4 km pikkuse jõelõigu ulatuses.	Liigile on säilinud soodne elupaik 5,4km pikkuse jõelõigu ulatuses. Elupaiga kvaliteet ei ole halvenenud.	
		Paksukojalise jõekarbi levik ja seisund	Fikseeritud on jõekarbi esinemine Vastse-Roosa paisu all	Paksukojalise jõekarbi arvukus on kasvanud ja liigi levik allavoolu laienenud.	Seisundi muutuste hindamiseks kasutada suhtelise arvukuse võrdlust uurimisandmete põhjal. Liigi esinemist mõjutavad faktorid on ebaselged.

KASUTATUD ALLIKAD

Avalikult kasutatavate veekogude nimekiri. <https://www.riigiteataja.ee/akt/313032012002> (01.07.2013).

Eesti Looduse Infosüsteem (EELIS) – andmed saadud Keskkonnaameti vahendusel (11.03.2013).

Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri. Vabariigi Valitsuse korraldus 05.08.2004 nr 615. <https://www.riigiteataja.ee/akt/328122010002> (külastatud 10.04.2013).

EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest. <http://www.natura2000.envir.ee/files/doc/loodusdirektiiv.pdf> (külastatud 10.04.2013).

Hoiualade kaitse alla võtmine Võru maakonnas. Vabariigi Valitsuse määrus 08.09.2005 nr 235. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13293063> (külastatud 15.14.2013).

Hurt, M., Kivistik M. 2010. Tegevuskava jõevähi varude kaitseks, taastamiseks ja kasutamiseks 2010. Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut (käsikiri Keskkonnaametis).

Jahiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116052013002> (külastatud 05.06.2013).

Järvekülg, A. 2001. Eesti jõed. – Tartu, 750 lk.

Järvekülg, R., Luig, J. 2009. Elustiku kompleksuuringud Vaidava, Peeli ja Peetri jõgedel. Ökokonsult OÜ (käsikiri Keskkonnaametis).

Järvekülg, R. 2012. Vaidava jõe kalastiku uuringud enne kalapääsu ehitamist ja ehitamise ajal, 2012. aastal. Eesti Loodushoiu Keskus (käsikiri).

Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised. Keskkonnaministri määrus 03.06.2004 nr 65. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13132978> (külastatud 10.04.2013).

Kalapüügieeskiri. Vabariigi Valitsuse määrus 09.05.2003 nr 144. <https://www.riigiteataja.ee/akt/105072011021> (külastatud 10.04.2013).

Kalapüügiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122010034> (külastatud 10.04.2013).

Keskkonnaagentuuri seireveeb
http://194.126.105.145/index.php?option=com_content&view=article&id=643&Itemid=182
(külastatud 21.06.2013).

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011015> (külastatud 15.07.2013).

Keskkonnaregister. <http://register.keskkonnainfo.ee> (külastatud 10.04.2013).

Koiva vesikonna maaparandushoiukava. Kinnitatud Vabariigi Valitsuse 12. juuli 2012. a korraldusega nr 308. <http://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=355&sub2=424> (külastatud 15.06.2013).

Koiva vesikonna veemajanduskava. Keskkonnaministeerium, 2010. <http://www.envir.ee/vmk> (külastatud 15.06.2016).

Looduskaitseseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110062011005> (külastatud 15.07.2013).

Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu. Keskkonnaministri määrus 15.06.2004 nr 73. <https://www.riigiteataja.ee/akt/898474> (külastatud 10.04.2013).

Luig, J. 2010. Riikliku eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire allprogrammi “Kiilid” 2010. aasta aruanne. Eesti Biodiversiteedi Uurijate Ühing. http://194.126.105.145/index.php?option=com_content&view=article&id=1223:2010-a&catid=1004:eluslooduse-mitmekesisuse-ja-maastike-seire-2010&Itemid=3613 (külastatud 17.06.2013).

Maa-ameti WMS teenused. <http://inspire.maaamet.ee/teenused> (külastatud 10.04.2013).

Natura 2000 standardandmebaas. <http://natura2000.eea.europa.eu/#> (külastatud 10.04.2013).

Paal, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Auratrükk, Tallinn.

Tambets, M., Järvekülg, R., Tambets, J. 2001. Ülevaade EL Loodusdirektiivi mage- ja riimvete elupaikadest ning taime ja loomaliikidest Eestis. Eesti Loodushoiu Keskus (käsikiri Keskkonnaametis).

Tambets, M., Tambets, J., Järvekülg, R. 2006. Jõesilmu seirest. Eesti Loodushoiu Keskus. http://194.126.105.145/index.php?option=com_content&view=article&id=2054&Itemid=367 (külastatud 04.04.2013).

Tambets, J., Tambets, M., Thalfeldt M. 2013. Tõugja *Aspius aspius* kaitse tegevuskava. Eelnõu. Eesti Loodushoiu Keskus (käsikiri Keskkonnaministeeriumis).

Timm, H. 2007. Paks jõekarp (*Unio crassus*). Eesti Loodus, 2007/12.

Timm, H. 2011. Paksu jõekarbi (*Unio crassus*) kaitse korraldamise tegevuskava 2012-2016. Eelnõu. Eesti Maaülikool, limnoloogiakeskus (käsikiri Keskkonnaministeeriumis).

Timm, H. 2013. Siseveekogude selgrootute inventeerimise meetodika koostamine. Eesti Looduseuurijate Selts, Eesti Maaülikool (käsikiri Keskkonnaametis).

Veeseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011019> (külastatud 10.04.2013).

Veepoliitika Raamdirektiiv. <http://www.envir.ee/1226> (külastatud 10.04.2013).

Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded. <https://www.riigiteataja.ee/akt/105062012007> (külastatud 10.04.2013).

Vilbaste, K. (koostaja), 2004. Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis. Eesti Keskkonnaministeerium.

LISAD

LISA 1. VÄLJAVÕTE LOODUSKAITSESEADUSEST

§ 14. Üldised kitsendused

(1) Kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) [kehtetu - [RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba;
- 9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

(2) Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(3) Kaitstava loodusobjekti valitseja võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevuste ja muude tegevuste, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kooskõlastamisel kirjalikult seada tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(4) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi ei esitatud kaitstava loodusobjekti valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel seatud tingimusi, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(5) Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata kaitstava loodusobjekti kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

[[RT I 2009, 3, 15](#) - jõust. 01.02.2009]

5. peatükk HOIUALAD

§ 32. Hoiuala

(1) Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul käesoleva seadusega sätestatud viisil.

(2) Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

(3) Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

(4) Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja võib kohustada:

- 1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal;
- 2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

(4¹) Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

[[RT I 2009, 53, 359](#) - jõust. 21.11.2009]

(5) Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või käesoleva seaduse §-s 33 sätestatud korras

§ 33. Hoiuala teatis

(1) Hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja peab esitama hoiuala valitsejale teatise järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- 1) tee rajamine;
- 2) loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimine ja väetamine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 6) puisniiduilmelisel alal asuvate puude raiumine;
- 7) maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine.

(2) Teatis peab sisaldama kavandatud tööde kirjeldust, mahtu ja aega ning nende tegemiskoha skeemi.

(3) Teatis tuleb esitada hoiuala valitsejale vähemalt üks kuu enne tööde alustamist:

- 1) kohaletoomisega,
- 2) tähtkirjaga posti teel või
- 3) digitaalallkirjaga varustatud e-kirjaga.

(4) Teatis loetakse esitatuks postitempli või ajatempli järgi postitamise päeval või päeval, kui hoiuala valitseja on selle registreerinud.

(5) Ühe kuu jooksul teatise esitamisest arvates hindab hoiuala valitseja kavandatud tegevuse vastavust käesoleva seaduse §-s 32 sätestatud nõuetele. Hoiuala valitseja:

- 1) kinnitab teatise ja tagastab selle esitajale, kui kavandatud tööd on lubatud,
- 2) teatab teatise esitajale tingimused, mida järgides võib kavandatud töid teha või
- 3) keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud.

(6) Hoiuala teatise vormi ning teatise kinnitamise, läbivaatamise ja tagastamise korra [kehtestab keskkonnaminister määrusega](#).

(7) Hoiualal ei kehti käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud teatise esitamise kohustus tulundusmaa sihtotstarbega kinnisasja elamu- ja õuema kõlvikutel tehtavate tööde kohta.

LISA 2. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
Elupaiga-tüüp jõed ja ojad (3260)	Elupaigatüübi säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses esinduslikkusega B või kõrgem	Vastse-Roosa pais	Hüdroenergia tootmisel tuleb jätkuvalt lubada vaid lahendust, kus vee kogumist (tsüklilist vooluhulga reguleerimist) ei toimu. Paisu kasutamisel negatiivsete mõjude minimeerimine (sh setetega reostamise vältimine). Kalapääsu efektiivsuse hindamine.	Elupaigatüübi säilimine Vaidva jõe hoiualal 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses esinduslikkusega B või kõrgem
		Koprapaisud ja muud looduslikud voolutakistused	Voolutakistuste (kalade rändetõkete) esinemise kohta info registreerimine ja kontrollimine; vajadusel likvideerimine; kopra arvukuse reguleerimine.	
		Reostus ja setete koormus	Nõuetele vastav keskkonnakasutus, järelevalve; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	
		Negatiivse mõjuga arendustegevus kallastel	Kallaste looduslikku seisundit ohustavate tegevuste keelamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	
		Õiguserikkumised	Järelevalve.	
Võldase elupaik	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses
Lõhe elupaik	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses
Jõesilmu elupaik	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses
Rohe-vesihobu elupaik	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Liigile elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses
Paksu-kojalise jõekarbi elupaik	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Samad, mis elupaigatüübil jõed ja ojad	Liigile soodsa elupaiga säilimine Vaidva jõe hoiualal vähemalt 5,4 km pikkuse jõeala ulatuses

LISA 3. FOTOD

Foto 1. Vastse-Roosa paisust allavoolu on ca 0,5 km pikkusel jõelõigul ulatuslikke kivise-kruusase põhjaga alasid, mis on nii kalastiku kui ka veeselgrootute seisukohalt kõige väärtuslikumateks elupaikadeks jões (august 2009, foto R. Järvekülg).

Foto 2. Vaidva jõgi Hüti sillast ca 100 m ülesvoolu, vaade vastuvoolu. Jõgi on lausliivase põhjaga (august 2008, foto R. Järvekülg).

Foto 3. Vastse-Roosa pais ja kalapääs. Pais on alla lastud ning kalapääsu kaudu vesi ei voola (16.06.2013).

Foto 4. Lausliivase põhjaga jõeosas rikastavad vettelangenud puud ja kogunenud risu oluliselt elupaika (12.10.2012).

LISA 4. AVALIKUSTAMISE MATERJALID

PEETRI JÕE, PIUSA JÕE, PÄRLIJÕE, VAIDVA JÕE JA VÕHANDU JÕE (jõeosad Kanepi ja Sõmerpalu vallas) HOIUALADE KAITSEKORRALDUSKAVADE KAASAMISKOOSOLEK

Memo

Toimus: Rõuge Vallavalitsuses, 15.05.2013 kl 10.00-12.15.

Koosolekul osalemise kutse saadeti 26.03.2013 Keskkonnaametile, Kanepi Vallavalitsusele, Sõmerpalu Vallavalitsusele, Mikitamäe Vallavalitsusele, Värskas Vallavalitsusele, Röpina Vallavalitsusele, Puka Vallavalitsusele, Põdrala Vallavalitsusele, Mõniste Vallavalitsusele, Vastseliina Vallavalitsusele, Rõuge Vallavalitsusele, Antsla Vallavalitsusele, Keskkonnainspeksioonile ja RMK-le ning 03.05.2013 Põllumajandusametile. Koosoleku toimumise teade oli avalikkusele kättesaadav Keskkonnaameti veebilehel alates 22.04.2013. Koosoleku teade ilmus ajalehes „Võrumaa Teataja“ 25.04.2013 ja ajalehes „Koit“ 27.04.2013.

Koosolekust võtsid osa: Meelis Mõttus (Metsavenna talu), Merlika Niidumaa (Mõniste Vallavalitsus), Rein Rõustik (Rõuge Vallavalitsus), Olev Mõttus (Rõuge Vallavalitsus), Toomas Pihu (maavaldaja), Karel Saarna (Rõuge Vallavalitsus), Mari Vahter (Mõniste Vallavalitsus), Olev Raudsepp (Põllumajandusameti Võru keskus), Tarmo Denks (RMK loodushoiuosakond), Tiina Troškin (Keskkonnaamet), Margo Hurt (OÜ Ökotasakaal, kaitsekorralduskavade koostaja).

M. Hurt andis ülevaate hoiualade moodustamise alustest, hoiualade kaitsekorrast ning kaitsekorralduskavade koostamise vajadusest, eesmärgist ja põhimõtetest. M. Hurt tutvustas hoiualasid, nende kaitseväärtusi, ohutegureid ning vajalikke meetmeid.

Avaldati arvamust, et inimestele jääb hoiuala silt ilma infotahvlita arusaamatuks, võib mõjuda eksitavana ja inimene ei julge näiteks telkida. Selgitati, et tähistamise kord on seadusandlusega sätestatud. Samas leiti ühiselt, et liiga palju tähiseid ei ole loodusesse vaja paigaldada.

Vaidva jõel Vastse-Roosa paisul on arendajal soov taastada 3 hüdroelektriturbiini ja panna veel ka neljas „archimedese kruvina“, mis kala liikumist ei takista. Paisu kasutamiseks on vee-erikasutusluba olemas, KMH tehtud, kalapääs rajatud. Elektritootmine mõjutab negatiivselt, kui on tsükliline vee tarbimine. Kaasaegsed lahendused hoiavad veetaset. Saab teha nii, et vee tase ei kõigu. See just oluline madala vee ajal.

Arendaja sõnul on Loodushoiukeskusega koostöös ja KIKi toetusel plaan rajada Vaidva jõkke 12 lõhe kudemisala. Taotluse rahastamise otsust veel ei ole. Kohalikud elanikud sellest huvitatud ja nõus valvama, et kudemisajal kalu ei häiritaks.

Kalastiku uuring Vaidvas on tehtud 2009. a ja see on ka kava koostamisel aluseks võetud.

Peetri jões on probleem Tiitsa sillast ülesvoolu ehitatud sillaga, mis on liiga madal. Suurveega liikuv risu võib silla ära viia. See sild jääb Peetri jõe hoiualast välja (paikneb ülesvoolu, Peetri jõe MKA-l).

Koosolekul tekkisid veel mitmed arutelud, mis otseselt koostatavate kaitsekorralduskavadega ei haakunud. Põhjalikumalt käsitleti paisude rajamise võimalusi (võimatust), selgitati kehtivast seadusandlusest tulenevaid piiranguid ja paisude mõju vee-elupaikadele. Kodanike poolt avaldati seisukoht, et paisude ehitamise (taastamise) lubamine tooks inimesed maale tagasi ning inimesed hoolitseksid veekogude eest.

Memo koostas:

Margo Hurt

PEETRI JÕE, PIUSA JÕE, PÄRLIJÕE, VAIDVA JÕE JA VÕHANDU JÕE (jõeosad Kanepi ja Sõmerpalu vallas) HOIUALADE KAITSEKORRALDUSKAVADE AVALIKUSTAMISKOOSOLEK

Memo

Toimus: Rõuge Vallavalitsuses, 17.07.2013 kl 11.00-12.00.

Koosolekul osalemise kutse saadeti 10.07.2013 Keskkonnaametile, Kanepi Vallavalitsusele, Sõmerpalu Vallavalitsusele, Mikitamäe Vallavalitsusele, Värska Vallavalitsusele, Räpina Vallavalitsusele, Puka Vallavalitsusele, Põdrala Vallavalitsusele, Mõniste Vallavalitsusele, Vastseliina Vallavalitsusele, Rõuge Vallavalitsusele, Antsla Vallavalitsusele, Keskkonnainspektsioonile, RMK-le ja Metsavenna talule. Koosoleku toimumise teade ja kaitsekorralduskavade eelnõud olid avalikkusele kättesaadavad Keskkonnaameti veebilehel alates 08.07.2013. Koosoleku teade ilmus 09.07.2013 ajalehtedes „Võrumaa Teataja“ ja „Koit“.

Koosolekust võtsid osa: Tiina Troškin (Keskkonnaamet), Kristel Kund, Mirjam Potter (Keskkonnainspektsioon), Olev Mõttus (Rõuge Vallavalitsus) ja Margo Hurt (OÜ Ökotasakaal, kaitsekorralduskavade koostaja).

M. Hurt andis lühiülevaate koostatud kaitsekorralduskavadest. Jooksvalt leidsid arutlust mitmed kaitsekorralduskavadega seonduvad küsimused.

Pärlijõgi on paisude tõttu kõige nendest jõgedest kõige suurema inim mõjuga. Samuti on seal suur kobraste mõju. Pärlijõe veski pais läks või lasti sel kevadel alla. Vallavalitsuse andmetel oli seal

aprilli lõpus kriitiline seis, tingituna kõrgest veetasemest. Maikuus oli pais maas ja vesi paisust ülesvoolu algupärase looduslikus jõesängis.

Koprapaisude lõhkumise lubatavus on seoses uue jahiseadusega muutunud. Lõhkumine on nagunii vaid ajutine, reguleerida tuleb ka liigi arvukust. Koprapaisude lõhkumisega tuleb alustada veevoolu suuna mõttes alt ülespoole.

Vaidva jõe hoiuala kavandata viiakse juuli lõpus avalikustamisele ja peaks kinnitatud saama veel selle aasta lõpus. Kaitsekorralduskava on koostatud hoiuala laiendust arvestades.

Vaidva ja Peetri jõe kallastel on suured veiste karjamaad. Veised käivad jõest vett joomas ja tallavad kaldaala ning jätvad sinna väljaheited. Peetri jõe äärsetel karjamaadel on tavaliselt veepiiril aed (elektrikarjus), Vaidva jõe ääres enamasti mitte. Karjatamine on Keskkonnainspektsiooni tõlgenduse järgi majandustegevus. Karjatamise piiramist või lubamist kaitsekorralduskavaga ette ei nähta, tuleb lähtuda üldistest veekaitsenõuetest ja veekogu hea seisundi saavutamisest (säilitamisest) veemajanduskava mõttes. Karjatamise võimalikule mõjule juhitakse tähelepanu – tehakse vastavad täiendused kaitsekorralduskavadesse.

Jõed, kus kalapüük täiesti keelatud, on mõistlik paigaldada hoiuala tähise posti külge kalapüügi keelust informeeriv piktogramm. Vastavad piktogrammid on Vaidva jõe ääres Vastse-Roosa silla juures. Vajalik on piktogramm paigaldada ka Piusa jõe hoiuala tähise postile Vana-Vastseliina silla juures, Peetri jõe hoiuala tähise postile Tiitsa silla juures. Kaitsekorralduskavadesse tehakse vastavad täiendused.

Kaitsekorralduskavades täiendatakse huvigruppide nimekirja: Keskkonnainspektsioon – järelevalve teostamine.

Keskkonnainspektsioon ootab infot kallasraja sulgemisest. Kallasraja sulgemise lubamist saab erandkorras taotleda.

Memo koostas:

Margo Hurt